

ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ

**ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ У НАВЧАННІ
ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ**

Методичні рекомендації

Київ

2017

УДК 373.5.016:94(100)](072)

*Рекомендовано до друку та розповсюдження
вченою радою Інституту педагогіки НАПН України
(протокол № 8 від 25 вересня 2017 року)*

Рецензенти:

Булда А. А., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри правознавства факультету політології та права Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

Новосьолова В. І., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу навчання української мови та літератури Інституту педагогіки НАПН України

Давиденко І. І. учитель історії вищої категорії Великоолександрівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Бориспільського району Київської області, старший учитель.

Формування компетентностей учнів основної школи у навчанні всесвітньої історії : методичні рекомендації [Рукопис] / П. В. Мороз та ін. – К. : Інститут педагогіки, 2017.

Робота містить методичні рекомендації провідних фахівців відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України щодо формування компетентностей учнів основної школи у процесі навчання всесвітньої історії в основній школі: надано як теоретичні матеріали, так і практичні поради для вчителів.

У методичних рекомендаціях розглянуто сутність і структуру історичної компетентності учнів, механізми та шляхи впровадження компетентнісного підходу в практику навчання історії. Зокрема, розкрито принципи й особливості формування історичної компетентності, описано технологію компетентнісно орієнтованого уроку всесвітньої історії, висвітлено особливості компетентнісного підходу до контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів основної школи з всесвітньої історії. Акцентовано увагу на змісті шкільної історичної освіти, описано прийоми розвитку критичного мислення учнів на уроках історії.

Упровадження методичних рекомендацій сприятиме ефективній реалізації компетентнісного підходу у навчанні всесвітньої історії в основній школі.

Для вчителів історії загальноосвітніх навчальних закладів України, а також для фахівців, які цікавляться новими технологіями в освіті, студентів педагогічних вишів.

УДК 373.5.016:94(100)](072)

©Інститут педагогіки НАПН України, 2017

ЗМІСТ

Особливості змісту курсу «Всесвітня історія» в основній школі в умовах компетентнісного навчання	4
Що розуміють під компетентнісним підходом навчання всесвітньої історії в основній школі?	12
Предметна компетентність з історії та її компоненти	15
Від чого залежить ефективність формування історичної компетентності в учнів основної школи?	24
Якими є принципи та особливості впровадження компетентнісного підходу до навчання всесвітньої історії в основній школі	25
Технологія уроку всесвітньої історії в контексті компетентнісного підходу	27
Компетентнісний підхід до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів з всесвітньої історії в основній школі	35
Ігрова діяльність на уроках всесвітньої історії як засіб формування предметних компетентностей учнів основної школи	48
Додаток	67

Ознайомлювальна версія

Повна версія методичних рекомендацій планується вийти друком в 2018 році у видавництві «Педагогічна думка»

...

ЩО РОЗУМІЮТЬ ПІД КОМПЕТЕНТІСНИМ ПІДХОДОМ НАВЧАННЯ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ?

На сучасному етапі розвитку шкільної освіти актуальним є послідовне впровадження в навчання компетентнісного підходу. Провідні методисти наголошують, що відбуватися це має як на рівні змісту освіти, так і на рівні організації навчального процесу. Йдеться про те, що навчання має набути **компетентнісно орієнтованого характеру**, що виявляється в його **спрямованості на результат** - передбачуваний та запланований рівень навчальних досягнень учнів.

Що таке компетентнісний підхід в навчанні? Щоб відповісти на питання, звернімося насамперед до змісту самого поняття **компетентність людини**, під яким розуміють здатність і готовність індивіда ефективно будувати власну діяльність та суб'єктно значущу взаємодію із соціальним оточенням на основі отриманих знань і сформованих умінь. Це дає змогу визначити компетентність людини в певній предметній сфері як **спеціальним способом структурований (організований) набір знань, умінь, навичок і ставлень, що його набувають у процесі навчання**. Цей набір дає змогу учневі визначати, тобто ідентифікувати й розв'язувати незалежно від контексту (від ситуації), проблеми, які є характерними для цієї сфери діяльності.

Чимало вчених витлумачують предметну чи галузеву компетентність учня як особистісну комплексну характеристику, що містить **когнітивний** (знання, уявлення, способи пізнавальної діяльності), **мотиваційно-ціннісний** (мотиви, інтереси, орієнтації, пов'язані із пізнавальною діяльністю та самостійним застосуванням відповідних знань і умінь), **процесуально-діяльнісний чи операційно-технологічний** (складні вміння, пов'язані з пошуком інформації, застосуванням знань у тій чи іншій

ситуації, прийняттям та обґрунтуванням рішень, оцінкою й самооцінкою дій тощо) складники.

Чим компетентна людина відрізняється від некомпетентної? Компетентна людина завжди є суб'єктом власної життєдіяльності. Їй, разом із знаннями й уміннями, необхідними для виконання тієї або іншої діяльності, притаманні спрямованість на досягнення конкретного результату в цій діяльності, активна позиція, ясна орієнтація в соціальній взаємодії та соціокультурній ситуації, відповідальність перед собою й соціальним оточенням. Мотиваційно-ціннісна складова компетентності є основою позиції, яку обстоює суб'єкт стосовно світу, суспільства, соціального оточення, самого себе та своєї поведінки. Саме вона визначає, чи буде він діяти в тій чи іншій ситуації, наскільки рішуче, послідовно, відповідально.

Під **компетентнісним підходом** в освіті розуміється спрямованість навчально-виховного процесу на формування і розвиток компетентностей особистості того, хто навчається - учня чи студента.

Отже, основною характеристикою компетентнісного підходу є перенесення акцентів з процесу навчання на його результати.

Як зазначається в багатьох науково-педагогічних працях, компетентнісний підхід в навчанні історії пов'язаний з особистісно орієнтованим і діяльнісним підходами у навчанні, оскільки спрямований на особистість учня й може бути реалізований і оцінений тільки у процесі виконання конкретним учнем певного комплексу дій (наприклад, певного дослідницького завдання). Реалізація компетентнісного підходу потребує трансформації змісту навчання історії, перетворення його з моделі, яка існує об'єктивно, для «всіх» учнів, на суб'єктивні надбання одного учня, які можна виміряти і передбачає внесення суттєвих змін у навчальні програми та підручники з всесвітньої історії.

Відбір і структурування змісту всесвітньої історії за умов компетентнісного підходу визначається принципово іншим підходом, а саме – вони мають бути підпорядковані кінцевому результату освітнього процесу: набуття учнем цілого комплексу предметних і ключових компетентностей.

Такого результату можна досягти лише шляхом системного, послідовного їх формування, що передбачає серйозні якісні зміни не лише у змісті, а й в організації навчання всесвітньої історії.

Зазначимо, що загальні ідеї компетентнісного підходу реалізовані у новому Державному стандарті освіти та нових навчальних програмах, починаючи з 2012 року. А також у нових підручниках, втім не завжди послідовно і системно. Саме тому ці завдання потребують обізнаності вчителя з методикою формування предметної компетентності учнів основної школи.

Основними питаннями, які постають перед вчителем в умовах реалізації ідей компетентнісного підходу в процесі навчання всесвітньої історії є:

- що розуміємо під предметною компетентністю та які її компоненти;
- які є особливості компетентнісно орієнтованого уроку історії;
- яких методичних умов варто дотримуватись, щоб процес формування предметної компетентності був більш ефективним.

Саме на цих моментах ми зосередимо увагу в методичних рекомендаціях.

Зауважимо, що для постійного моніторингу та оцінки рівня сформованості предметних і ключових компетентностей необхідно використовувати активні та інтерактивні методи, що забезпечують:

- ❖ включення учнів в активну пізнавальну та дослідницьку діяльність;
- ❖ можливість постановки та розв'язання проблемних і ситуативних завдань;
- ❖ використання обговорень, дискусій, навчальних ігор, навчальних проєктів;
- ❖ можливість мультимедійного навчання, комп'ютерного моделювання;
- ❖ застосування самооцінки та зовнішньої експертної оцінки для відслідковування рівнів розвитку компетентності учнів.

ЩО РОЗУМІЄМО ПІД ПРЕДМЕТНОЮ КОМПЕТЕНТНІСТЮ З ІСТОРІЇ ТА ЯКІ ЇЇ КОМПОНЕНТИ?

Система предметних компетентностей, що формується у навчанні кожного навчального предмета, відповідає специфіці його змісту. У Державному

стандарті **предметну (галузеву) компетентність** визначено як *набутий учнями в процесі навчання досвід специфічної для певного предмета діяльності, пов'язаний із засвоєнням, розумінням і застосуванням нових знань, а предметну компетенцію — як сукупність знань, умінь та характерних рис у межах змісту конкретного предмета, необхідних для виконання учнями певних дій з метою розв'язання навчальних проблем, задач, ситуацій.*

Історична компетентність учнів - це здатність учня самостійно пізнавати, осмислювати та оцінювати минуле України та світу, соціальний й моральний досвід минулих поколінь. Ця здатність ґрунтується на знаннях, ціннісних орієнтирах і досвіді, набутих під час навчання шкільного предмета історії. Предметна історична компетентність має сприяти реалізації як загальної мети та завдань базової загальної освіти, так і предмета зокрема – розвитку та соціалізації особистості учня як громадянина України, соціально адаптованої та відповідальної особистості.

До складників історичної компетентності належать: хронологічна, просторова, інформаційно-мовленнєва, логічна, аксіологічна компетентності.

Хронологічна компетентність - передбачає здатність учнів орієнтуватися в історичному часі, оскільки історія як безперервний процес розвивається в часі. Критеріями розвитку цієї компетентності є такі складні вміння учнів:

- ✓ розглядати суспільні явища у розвитку та в конкретно-історичних умовах певного часу;
- ✓ співвідносити історичні події, явища з періодами (епохами), орієнтуватися в науковій періодизації історії;
- ✓ використовувати історичну періодизацію як спосіб пізнання історичного процесу;
- ✓ виявляти зміни і тяглість життя суспільства.

Як зазначає О Фідря, **хронологічна компетентність** складається з таких компонентів:

знань - історичний час, хронологія, ера, розвиток, одиниці виміру часу, тривалість, послідовність, безперервність, синхронність, змінність, стабільність, період, періодичність, критерії визначення меж періодів;

процесуальних умінь та навичок, а саме - зіставляти астрономічний та історичний час, співвідносити рік зі століттям, століття з тисячоліттям, називати основні дати, показувати їх на лінії часу, самостійно визначати дати за допомогою довідників та історичних джерел, визначати послідовність, тривалість і хронологічні рамки подій, складати синхроністичні таблиці, визначати тенденції і темпи розвитку, знаходити стає і змінне, виявляти характерні ознаки, орієнтуватись у науковій періодизації історії, висувати власну періодизацію згідно з обраним критерієм);

базових методологічних ідей, таких як: 1) хронологія — спроба істориків впорядкувати історичні події, показати логіку історичного процесу, специфіку історії як науки; 2) дата — це момент історичного розвитку, прив'язка історичного факту до конкретного моменту історичного часу, зв'язки бачення; визначення темпів та напрямку розвитку, спільних і відмінних ознак у ньому;

3) періодизація — умовний поділ історичного процесу на певні часові проміжки відповідно до обраних критеріїв; зміна періодів як процес розвитку; традиції та новації, стабільність та змінність;

механізмів психологічної саморегуляції, зокрема - усвідомити себе як частину історичного процесу, ланки, що сполучає минуле і майбутнє; усвідомити себе як сумарність попередніх поколінь і чинник, що визначає життя майбутніх поколінь; через усвідомлення швидкоплинності та необерненості часу сформувати активну життєву позицію; виробити потребу і орієнтацію у практичному ставленні до часу; усвідомити значення часу та навичок його вимірювання для розуміння історичного процесу.

Навчальна програма з історії для основної школи передбачає таке коло хронологічних умінь учнів:

- ❖ визначати дати та хронологічні межі подій;
- ❖ співвідносити рік зі століттям, століття — з тисячоліттям;
- ❖ співвідносити дати подій з певним періодом історії;
- ❖ правильно користуватися лінією часу;
- ❖ встановлювати послідовність та синхронність історичних подій;
- ❖ складати хронологічні таблиці;
- ❖ синхронізувати події історії України та всесвітньої історії;
- ❖ складати синхроністичні таблиці;
- ❖ виділяти сутнісні ознаки історичного періоду чи етапу.

Просторова компетентність передбачає вміння учнів орієнтуватися в історичному просторі та знаходити взаємозалежності в розвитку суспільства, господарства, культури і природного довкілля, а саме:

- ✓ співвідносити розвиток історичних явищ і процесів з географічним положенням країн та природними умовами;
- ✓ користуючись картою, пояснювати причини і наслідки історичних подій, процесів вітчизняної і всесвітньої історії, основні тенденції розвитку міжнародних відносин, пов'язані з геополітичними чинниками і факторами навколишнього середовища;

- ✓ характеризувати, спираючись на карту, історичний процес та його регіональні особливості
- ✓ вміння розв'язувати проблемні задачі, використовуючи карту як джерело історичної інформації.

На думку К. Баханова, до структури **просторової компетентності** учнів, необхідно включати **образні вміння**: створювати картини місцевості; **логічні вміння** — виділяти особливості місцевості; **аналізувати** — виділяти природні географічні та інші умови, порівнювати історико-географічні умови різних регіонів; **визначати причиново-наслідкові зв'язки** — визначати залежність дій людей від географічного середовища, визначати приналежність місцевості до певних регіонів, тлумачити історико-географічні поняття; **оцінні вміння** — визначати природні можливості регіону та їх вплив на долю людей, а також знання місця знаходження та територіальні межі історичних об'єктів.

Знаннєвий компонент просторової компетентності включає: уявлення і поняття про історичний простір, зв'язок між географічним положенням, природними умовами і способом життя людини, особливостями протікання суспільних процесів, про геополітичні чинники суспільних процесів, історичну карту і способи її використання для аналізу історичного процесу.

Інформаційна компетентність передбачає вміння учнів працювати з джерелами історичної інформації, а саме:

- ✓ користуватись довідковою та науковою літературою, Інтернетом тощо для самостійного пошуку історичної інформації;
- ✓ систематизувати історичну інформацію, складаючи таблиці (хронологічні, синхроністичні, конкретизуючі, порівняльні та ін.), схеми, різні типи планів (простий, розгорнутий, картинний тощо)
- ✓ самостійно інтерпретувати зміст історичних джерел та відбиті в них історичні факти, явища, події;
- ✓ виявляти, критично аналізувати та зіставляти різні точки зору авторів

джерел, визнавати і сприймати таку різноманітність;

- ✓ критично аналізувати, порівнювати та оцінювати історичні джерела, визначати їх надійність, виявляти тенденційну інформацію та пояснювати її необ'єктивність.

Знаннєвий компонент інформаційної компетентності - це уявлення і поняття про типи історичних джерел, їх особливості, способи їх пошуку, аналізу та інтерпретації, співставлення і аргументованої критики джерел, відокремлення думок від фактів, способи систематизації інформації

Логічна компетентність передбачає вміння учнів визначати та застосовувати теоретичні поняття, положення, концепції для аналізу й пояснення історичних фактів, явищ, процесів, а саме:

- ✓ визначати історичні поняття та застосовувати їх для пояснення історичних явищ і процесів;
- ✓ ставити запитання та шукати відповіді;
- ✓ аналізувати, синтезувати та узагальнювати значний обсяг фактів, простежуючи зв'язки і тенденції історичного процесу;
- ✓ визначати причини, сутність, наслідки та значення історичних явищ та подій, зв'язки між ними;
- ✓ визначати роль людського фактору в історії, розкривати внутрішні мотиви і зовнішні чинники діяльності історичних осіб.

Ціннісною складовою логічної компетентності, на думку К. Баханова, є стійка емоційна установка на логічне, а часто і критичне мислення під час вивчення історичних подій, явищ, процесів; прагнення розуміння суті історичного процесу, визначення прогресивності історичної події, визначення ролі людського фактора в історії; бажання і вміння робити для себе висновки з історії; творча активність; здатність визначати власну позицію тощо.

Знаннєвий компонент логічної компетентності учня основної школи складають уявлення і поняття про історичний факт, поняття, зв'язки, тенденції і процеси в історії, способи застосування понять, способи викладу емпіричного і

теоретичного матеріалу; мисленнєві операції на історичному матеріалі (аналіз, синтез тощо); способи усного і письмового викладу історичного матеріалу

Аксіологічна - передбачає уміння учнів формулювати оцінки і версії історичних подій, явищ, процесів, життя та діяльності історичних осіб [13; 32]:

- ✓ порівнювати й оцінювати історичні факти та діяльність історичних осіб як з позиції загальнолюдських та національних цінностей так і суголосно до цінностей та уявлень відповідного часу чи відповідної групи людей, визначати власну позицію щодо суперечливих і уразливих питань історії;
- ✓ виявляти інтереси, потреби, протиріччя в позиціях різних соціальних груп і окремих осіб й їх роль в історичному процесі, тенденції і напрями історичного розвитку;
- ✓ оцінювати різні версії і думки про минулі історичні події, визнаючи, що деякі джерела можуть бути необ'єктивними
- ✓ визначати та осмислювати зв'язки між історією і сучасним життям.

Знаннєвий компонент аксіологічної компетентності - уявлення і поняття про загальнолюдські цінності, способи оцінки в історії, способи визначення та аргументування власної позиції.

Одним зі шляхів формування аксіологічної компетентності на думку М. Короткової і М. Студинікіна, є розв'язання оцінних завдань. Ці завдання спонукають учнів висловлювати свої судження, виробляти особисте відношення до досліджуваного.

К. Баханов зазначає, що формування вміння оцінювати історичні факти розпочинається у 6–7 кл. і пропонує при спиратися на такий алгоритм:

1. За яких історичних обставин відбувається конкретний історичний факт?
2. Які події безпосередньо йому передували? Який розвиток мав цей факт?
3. Які групи людей були в ньому задіяні і якими мотивами це було зумовлено?
4. Який вплив мав цей факт на інші галузі людського життя?
5. Як він вплинув на подальший розвиток?

6. Чи був можливим інший перебіг подій?
7. Як би ви вчинили в цій ситуації?
8. Чи можливе повторення цього факту?
9. За яких умов?

Розкривши складові історичної компетентності, зауважимо далі на кількох важливих моментах. По-перше, якщо співвіднести зміст і вимоги ключових, галузевих і предметних компетентностей (компетенцій), стає очевидним, що таке бачення може забезпечити системний підхід до формування життєвої компетентності учня як міжпредметного результату якісної освіти. По-друге, предметні компетентності (їхня сукупність) відбивають особливості змісту й способів пізнання відповідної науки, у нашому випадку - всесвітньої історії. По-третє, подані формулювання створюють об'єктивну основу для визначення чіткої та ясної позиції вчителя як у побудові навчального процесу, так і в оцінюванні його результатів. Тому, важливо визначити компетентнісний потенціал предмета забезпечує можливість формування не лише суто предметної компетентності, а й усіх ключових див таблицю в додатку до методичних рекомендацій....

.....

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ З ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ

Запровадження компетентнісного підходу до контролю і оцінювання навчальної діяльності учнів є логічною ланкою у становленні компетентнісно-орієнтованого навчання.

Як зазначає, В. Власов, повний цикл навчання складається з трьох етапів: цілі навчання (очікувані результати) -> процес навчання -> контроль. При цьому етап контролю полягає в співвіднесенні отриманих

результатів із запланованими цілями. **Контроль** як складник навчального процесу забезпечує зворотний зв'язок між тими, хто навчає, і тими, хто навчається. Поряд з терміном **контроль** уживаними є й інші, а саме: **перевірка, оцінювання, діагностика, моніторинг**, які, щоправда, не є тотожними. Поняття **контроль, перевірка, оцінювання** пов'язані певними ієрархічним відношеннями: загальним, родовим з-поміж них виступає поняття **контроль**. **Перевірку** слід тлумачити як компонент **контролю**. Крім перевірки, контроль містить у собі також **оцінювання** (як процес) та **оцінку** (як результат) перевірки.

До основних функцій контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів відносять:

- ❖ **мотиваційну** (стимулювальну) - стимулює навчальну діяльність учня та її продовження;
- ❖ **діагностичну** — вказує на причини тих чи інших навчальних результатів учня;
- ❖ **виховну** — формує самосвідомість і адекватну самооцінку навчальної діяльності учня;
- ❖ **інформаційну** — інформує про ступінь успішності учня в досягненні освітніх стандартів, оволодіння знаннями, уміннями та способами діяльності, розвиток здібностей;
- ❖ **орієнтовну** — спрямовує учня на ліквідацію певних прогалин у знаннях.

Основними об'єктами контролю та оцінювання в процесі навчання історії за компетентнісного підходу є **предметні компетентності**: знання, вміння та навички, досвід творчої діяльності учнів, емоційно-ціннісне ставлення до подій/явищ/процесів, діяльності історичних осіб тощо.

Дидактичними вимогами до оцінювання навчальних досягнень учнів є:

об'єктивність; системність; самостійність учня у виконання завдання, урахування індивідуальних особливостей, стимулювання учнів до вдосконалення результатів свого навчання. Оцінювання навчальних досягнень учнів здійснюється відповідно до критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України. Перевірці й оцінці підлягає насамперед рівень досягнення учнем вимог освітніх стандартів, навчальних програм, тобто мінімально необхідних результатів, які повинні бути досягнення (знання, уміння, навички, способи діяльності), а також рівень розвитку здібностей, інтелекту.

Поняття «оцінювання навчальних результатів» визначають як встановлення рівня виконання школярами навчальних завдань, їхньої якості. Оцінка як процес є специфічною стороною контролю, а як результат завершує його. Кількісними вимірниками оцінок є бали, що визначають критерії оцінок. Із вересня 2000 р. в Україні запроваджена 12-бальна шкала оцінювання, яка замінила колишню п'ятибальну. Форми вираження оцінки, крім оцінки балами, можуть бути різними: словами, інтонаціями, жестами, мімікою.

Під час оцінювання навчальних досягнень з історії враховується:

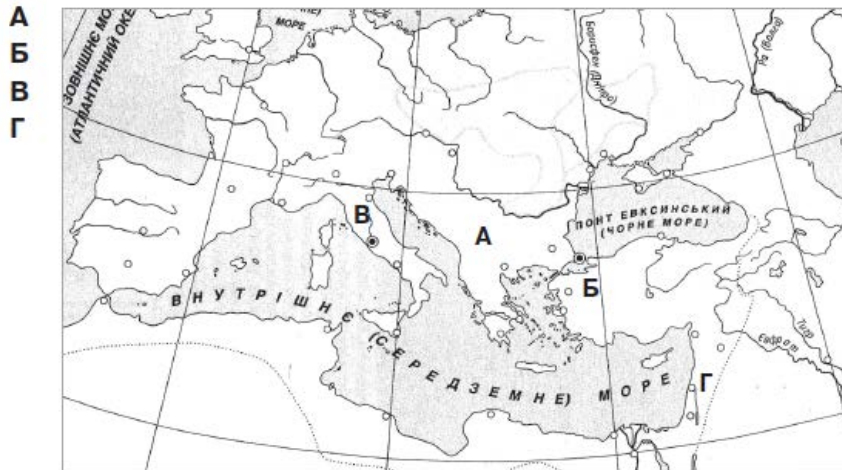
- ❖ рівень оволодіння історичними знаннями; знання хронологічних меж періодів, найважливіших історичних подій і процесів; визначення характерних суттєвих рис історичних явищ і подій;
- ❖ рівень умінь групування (класифікації) фактів за вказаною ознакою, розкриття причинно-наслідкових зв'язків між подіями;
- ❖ рівень оволодіння практичними вміннями та навичками роботи з історичними джерелами; обґрунтування власного ставлення учня щодо історичної події, явища, діяча...

Наведемо зразки завдань тематичного оцінювання з курсу «Всесвітня історія. Історія України. 6 клас».

ТЕМА: «РИМСЬКА ІМПЕРІЯ. ДАВНІ СЛОВ'ЯНИ»

Завдання І. Виконайте тестові завдання, обравши правильний варіант відповіді з чотирьох запропонованих.

1. Перевірте свої картографічні вміння. Якою літерою на контурній карті позначено район виникнення християнства?

2. Проголосив християнство державною релігією Римської імперії

- А Октавіан Август
- Б Феодосій
- В Костянтин
- Г Діоклетіан

3. За своїми віруваннями давні слов'яни були.

- А християнами
- Б буддистами
- В язичниками
- Г мусульманами

4. Яка архітектурна пам'ятка Стародавнього Риму зображена на ілюстрації?

- А Колізей
- Б Пантеон
- В Великий цирк
- Г Парфенон

За ілюстрацією та текстом установіть, про якого історичного діяча йдеться?

«Правив упродовж 161–180 рр. Високоосвічена людина, він став «філософом на троні», про якого мріяли і греки, і римляни. Після нього залишився філософський трактат «До самого себе»... Головне, на думку філософа, — це любов до людей та виконання обов'язку перед ними. Майже все його правління було заповнене війнами, і правитель-філософ став відважним воїном. Вів успішні походи у Вірменії та Парфії».

А Марк Ульпій Траян

Б Діоклетіан

В Константин

Г Марк Аврелій

Позначте, яке з положень НЕ є характерним для перших християн.

А Вони не визнавали римських язичницьких богів і відмовлялися визнавати божественну владу римських імператорів.

Б Церкву перших трьох століть нашої ери (час гонінь віруючих) часто називають Церквою підземною.

В Служителями обрядів були волхви.

Г Керівниками общин стають єпископи, їм допомагали диякони.

Позначте, яке з положень НЕ є характерним для перших християн.

А Вони не визнавали римських язичницьких богів і відмовлялися визнавати божественну владу римських імператорів.

Б Церкву перших трьох століть нашої ери (час гонінь віруючих) часто називають Церквою підземною.

В Служителями обрядів були волхви.

Г Керівниками общин стають єпископи, їм допомагали диякони.

Завдання II. Установіть відповідність між датами та подіями.

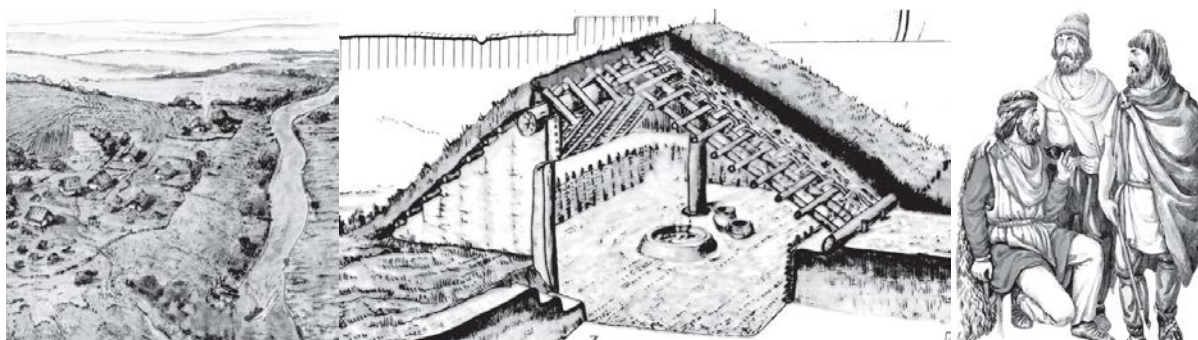
А 30 р. до н.е.	1 проведення Першого Вселенського собору в місті Нікея
Б 284 р.	2 падіння Західної Римської імперії
В 325 р.	3 початок правління Октавіана
Г 476 р.	4 проголошення імператором Діоклетіана

А	
Б	
В	
Г	

Завдання III. Охарактеризуйте діяльність римського імператора Константина за напрямками діяльності.

Напрямок діяльності	Конкретні заходи
Організація управління державою	
Політика стосовно християнства	

Завдання IV. Опишіть житла та побут давніх слов'ян. Використайте при цьому ілюстрації-реконструкції.

Повна версія методичних рекомендацій планується вийти друком в 2018 році у видавництві «Педагогічна думка»

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баханов К. О. Навчання історії в школі під кутом зору компетентнісного підходу: Посібник для вчителя./ К. О. Баханов. — Х. : Вид. група «Основа»,

2012. — 127 [1] с. — (Б-ка журн. «Історія та правознавство». Вип. 10 (106)).

2. Баханов К.О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі: Монографія. / К. О. Баханов. — Запоріжжя: Просвіта, 2000. —160 с.: ил.

3. Власов В. С. Контроль навчальних досягнень учнів як складник процесу навчання / В. С. Власов // Практичний довідник учителя історії. — Бібліотека журналу «Історія і суспільствознавство в школах України: теорія і методика навчання». - № 2 — 2015. — С. 19.

4. Власов В. С. Тематичний контроль і тематичне оцінювання / В. С. Власов // Практичний довідник учителя історії. — Бібліотека журналу «Історія і суспільствознавство в школах України: теорія і методика навчання». - № 2 — 2015. — С. 83-25.

5. Вяземский Е.Е., Стрелова О.Ю. Теория и методика преподавания истории: Учеб. для студ. высш. учеб. заведений. М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. — 384 .

6. Історія України. Всесвітня історія. 5–9 класи. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programi-5-9-klas-2017.html> - [Дата звернення 17 серпня 2017 року]

7. Кулагина Г. А. Сто игр по истории: Пособие для учителя. / Г. А. Кулагина— 2-е изд., доп. и перераб. — М.: Просвещение, 1983. — 232 с.

8. Малієнко Ю. Б. Формування інформаційної компетентності дев'ятикласників на уроках історії / Ю.Б.Малієнко // України Історія України. Всесвітня історія. Правознавство : методичні рекомендації МОН України щодо організації навчального процесу в 2017 / 2018 навчальному році; оновлені на компетентнісній основі навчальні програми для 5–9-х класів ЗНЗ; методичні коментарі провідних науковців щодо впровадження ідей Нової української школи. — К. : УОВЦ «Оріон», 2017. — С. 96-98.

9. Мороз П. В. Всесвітня історія. Історія України. Зошит для тематичного оцінювання навчальних досягнень учнів 6-х класів : навч. посіб. для загальноосвіт. навч. закл. / П. В. Мороз. — К. : Видавничий дім «Освіта», 2014.

— 72 с. : іл.

10. Мороз П. В. Дидактичні матеріали з історії стародавнього світу: 6 кл. [Текст] / Петро Володимирович Мороз - К.: А.С.К., 1998. – 128 с.
11. Мороз П. В. Дослідницька діяльність учнів в процесі навчання історії України: методичний посібник / Петро Володимирович Мороз - К.: Педагогічна думка, 2012. – 128 с.
12. Мороз П. В. Захопити а не примусити. Ігрова діяльність на уроках історії (на прикладі історії стародавнього світу) [Текст] / Петро Володимирович Мороз // Історія в школах України. – 2005. – № 4. – С. 25–29
13. Пометун О. І. Викладання історії в 6 класі : посібник для вчителя [Текст] / О.І. Пометун, П.В. Мороз, Ю.Б. Малієнко – К.: Бібліотека журналу «Історія та суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання» - № 3-4. – 2014. – 96 с.
14. Пометун О. І. Технологія уроку історії в контексті компетентнісного підходу / О. І. Пометун // України Історія України. Всесвітня історія. Правознавство : методичні рекомендації МОН України щодо організації навчального процесу в 2017 / 2018 навчальному році; оновлені на компетентнісній основі навчальні програми для 5–9-х класів ЗНЗ; методичні коментарі провідних науковців щодо впровадження ідей Нової української школи. — К. : УОВЦ «Оріон», 2017. – С. 99-102.
15. Пометун О. І. Предметна компетентність учнів у процесі навчання історії / Олена Іванівна Пометун // Практичний довідник учителя історії. – Бібліотека журналу «Історія і суспільствознавство в школах України: теорія і методика навчання». - № 2 – 2015. – С. 56-58.
16. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие. / Г. К. Селевко – М.: Народное образование, 1998. – 258 с.
17. Фідря О., Фідря Н. Просторова компетенція та картографічні вміння й навички у курсах шкільної історії / О. Фідря, Н. Фідря // Історія в школах України. – 2009. – № 5. – С. 17–21.
18. Хуторской А. В. Определение общепредметного содержания и ключевых

компетенций как характеристика нового подхода к конструированию образовательных стандартов [Электронный ресурс] : доклад на Отделении философии образования и теоретической педагогики РАО / Андрей Викторович Хуторской // Интернет-журнал «Эйдос». – 2002. – 23 апреля. – Режим доступа : <http://www.eidos.ru/journal/2002/0423.htm>. – [Дата обращения 18.01.2013].

19. Шмаков С. А. Игры учащихся - феномен культуры : монография / Сталь Анатолевич Шмаков. - М. : Новая школа, 1994. - 239 с.